

УДК 338.1; 368

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-5-16>**Мельничук І.І.**

кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри обліку та фінансів,
Університет економіки і підприємництва
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2386-3365>

Iryna Melnychuk

University of Economics and Entrepreneurship

Надівець Л.М.

кандидат економічних наук, головний бухгалтер,
Хмельницький заклад дошкільної освіти № 5 «Соловейко»
Хмельницької міської ради Хмельницької області
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9237-3095>

Liudmyla Nadiievets

Khmelnytskyi Preschool Educational Institution No. 5 "Soloveiko"
of Khmelnytskyi City Council of Khmelnytskyi Oblast

Заболотний Д.А.

магістрант,
Університет економіки і підприємництва

Denys Zabolotnyi

University of Economics and Entrepreneurship

ПРИБУТКОВІСТЬ СТРАХОВИКА: ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

PROFITABILITY OF THE INSURER: ASSESSMENT AND MANAGEMENT IN MODERN CONDITIONS

Анотація. Стаття присвячена питанням аналізу прибутку страховика та процесу управління ним в сучасних умовах. Зважаючи на те, що діяльність страховика, як і будь-якого суб'єкта, направлена на отримання прибутку, важливо вибудувати якісну систему управління ним. Для цього потрібно розуміти порядок його формування з урахуванням специфіки страхової діяльності, визначити особливості його розподілу з урахування вимог законодавчої бази та стратегії розвитку й поточної діяльності компанії, а також напрямки використання у відповідному звітному періоді. В статті дано визначення управління прибутком страховика, що базується на поєднанні інтересів страховика та страхувальників, які мають бути враховані в процесі такого управління. Окреслено основні завдання управління прибутком страхової компанії, визначено складові механізми управління ним. Зокрема, механізм має містити ряд важелів, інструментів та методів, за допомогою яких можна вплинути на величину прибутку компанії. При цьому, важливо врахувати положення законодавства в частині формування, розподілу та використання прибутку. Ключовими категоріями в управлінні є суб'єкт та об'єкт, які в даному контексті розглядаються відповідно як менеджмент компанії, що приймає рішення та безпосередньо самі процеси, що пов'язані з формуванням, розподілом та використанням прибутку. Також представлено модель оцінки прибутковості страхової компанії. Вона включає в себе сукупність послідовних етапів оцінки основних складових результату діяльності страхової компанії. Сюди можна віднести аналіз показників загальної страхової діяльності, яка використовується для статистики ринку страхових послуг, аналіз усіх доходів і витрат компанії в розрізі її видів, оцінка прибутковості на основі розрахунку абсолютних і відносних показників. Проведена на основі моделі оцінка дозволить сформулювати якісну базу даних для прийняття ефективних стратегічних та тактичних управлінських рішень керівництвом компанії. Для забезпечення аналізу інформацією, доречно скористатися даними, що наведені у фінансовій звітності та спеціалізованій звітності страховика.

Ключові слова: прибутковість страховика, оцінка прибутковості, аналіз, управління прибутком, механізм управління, соціальна відповідальність бізнесу.

Abstract. The article is devoted to the analysis of the insurer's profit and the process of its management in modern conditions. Taking into account the fact that the activities of the insurer are aimed at obtaining profit, it is important to build a high-quality system of its management. For this, it is necessary to understand the order of its formation taking into account the specifics of insurance activity, to determine the peculiarities of its distribution taking into account the requirements of the legislative framework and the development strategy and current activities of the company, as well as the directions of use in the corresponding reporting period. The article defines the insurer's profit management, which is based on the combination of the interests of the insurer and the insured, which must be taken into account in the process of such management. The main tasks of profit management of the insurance company are outlined, the components of the mechanism of its management are defined. In particular, the mechanism should contain a number of levers, tools and methods that can be used to influence the company's profit. At the same time, it is important to take into account the provisions of the legislation regarding the formation, distribution and use of profit. The model for assessing the profitability of the insurance company is also presented. It includes a set of

successive stages of assessment of the main components of the insurance company's performance. This includes the analysis of indicators of general insurance activity, which is used for insurance market statistics, the analysis of all income and expenses of the company in terms of its types, the assessment of profitability based on the calculation of absolute and relative indicators. The evaluation based on the model will allow the formation of a high-quality database for making effective strategic and tactical management decisions by the company's management. To ensure the analysis of information, it is appropriate to use the data provided in the financial statements and specialized reporting of the insurer.

Keywords: insurer profitability, profitability assessment, analysis, profit management, management mechanism, social responsibility of business.

Постановка проблеми. В сучасній бізнес-моделі розвитку суб'єкта діяльності важливими є не лише стратегія його розвитку, формування досконалих організаційних структур, ефективне використання ресурсів, взаємодія з клієнтами, партнерами тощо. Важливо також своєчасно та повно аналізувати результати своєї діяльності, оцінювати загрози, які можуть мати негативний вплив та приймати рішення, що сприятимуть їх мінімізації й забезпечувати достатню стабільність і конкурентоспроможність на ринку. Винятком не є страхові компанії, які займають вагоме місце в економічному житті країни, сприяють розвитку інвестиційним процесам, забезпечують умови страхового захисту споживачам своїх послуг. Їх діяльність, на відміну від інших суб'єктів, має свою специфіку, пов'язану зі створенням страхових резервів, формуванням собівартості страхової послуги, здійсненням страхової, перестрахової та іншої діяльності, що буде впливати на процедуру аналізу їх діяльності та визначення показників прибутковості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу діяльності страховиків неодноразово досліджувалися науковцями. Серед останніх праць можна виділити тих, хто вивчає окремі напрямки аналізу (наприклад, аналіз фінансових результатів [6], рентабельності [5], тощо). Хтось готує практичні матеріали, апробуючи діючі методики аналізу результативних показників діяльності страховика на прикладі конкретної компанії [3]. Окремі науковці пішли далі, зокрема, Семенча І.Є. [4], яка зосереджує увагу на методиці оцінки управління результативними показниками діяльності компанії. Проте, зважаючи на жорсткий контроль регулятора страхового ринку, підвищення вимог до забезпечення його платоспроможності та надійності виникає потреба проведення подальших досліджень у цій царині.

Мета статті полягає в обґрунтуванні загальної моделі оцінки прибутковості страховика та особливостей управління його прибутком.

Виклад основного матеріалу. Як було зазначено, страхова діяльність є специфічною. Зокрема, це підтверджується тим, початковим етапом діяльності є укладення договору, сплата страхових платежів, формування страхових резервів і лише коли настає страховий випадок – формування витрат компанії на виплату страхових відшкодувань, що і є власне метою звернення страхувальника до страховика.

Враховуючи зазначене, оцінка результатів діяльності страховика повинна проводитись на основі системи показників, які відображають фінансову сторону особливостей діяльності страхової компанії та були ключовим інструментом механізму управління прибутком.

Вважаємо, що управління прибутком страхової компанії – це процес прийняття комплексу управлінських рішень, які ґрунтуються на результатах проведеного аналізу прибутковості діяльності страхових компаній, та спрямовані на ефективне формування, розподіл та

цільове використання прибутку для забезпечення розвитку страховика та захист інтересів страхувальників. З цього випливає, що об'єктом управління прибутком страхової компанії є процеси формування, розподілу та використання прибутку, які залежать від аналізу динаміки отриманих доходів діяльності страхової компанії та напрямів витрат, для забезпечення функціонування страховика та захист інтересів страхувальника.

Суб'єктами управління прибутком є управлінський персонал страхової компанії, який має повноваження щодо прийняття рішень, пов'язаних із управлінням прибутком, а також на якому лежить відповідальність щодо ефективності функціонування цього механізму.

Основна мета управління прибутком страхової компанії полягає в тому, щоб з одного боку максимізувати розмір прибутку, забезпечуючи власну фінансову стійкість, надійність та платоспроможність, а з іншого боку – належний рівень страхового захисту своїх клієнтів-страхувальників.

Серед ключових завдань управління прибутком страхової компанії можна виділити:

- 1) максимізація прибутку за наявних умов діяльності та ресурсів, які використовує компанія;
- 2) забезпечення зростання прибутку порівняно з попередніми періодами за рахунок розширення страхового портфеля;
- 3) здійснення діяльності в умовах допустимого ризику;
- 4) ефективне здійснення інших видів діяльності, зокрема, інвестиційної;
- 5) формування інших резервів, які не є обов'язковими для суб'єкта страхового ринку та інші [2].

Управління прибутком страхової організації, як і будь-яке інше управління, базується на певному механізмі. Механізм управління прибутком страхової організації являє собою сукупність елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з фінансовою стійкістю страхової організації. До таких елементів можна віднести:

- усю сукупність нормативно-правової бази, яка визначає вимоги до показників діяльності компанії (її ліквідність, надійність, платоспроможність тощо);
- сукупність важелів (загальних для усіх суб'єктів діяльності та специфічних, що притаманні лише страховикам), інструментів (також можуть бути виокремлені у загальні та специфічні) та методів, за допомогою яких можна здійснювати вплив на величину прибутку [1].

Варто зазначити, що результативність функціонування механізму управління прибутком страхової компанії залежить від ефективності використання методів управління прибутком страховика через певні важелі. Фактично, важіль – це інструмент дії методу управління прибутком.

Одна із ключових ролей в управлінні прибутком належить його аналізу, достовірності його оцінки.

Таблиця 1 – Модель оцінки прибутковості страхової компанії

Етап оцінки	Показники	Результат оцінки
Аналіз результатів страхової діяльності	– кількість укладених договорів; – розмір страхових виплат, їх рівень; – розмір страхових премій.	Формування масиву даних за основними показниками, які характеризують страхову діяльність
Аналіз доходів	– аналіз складу та структури; – факторний аналіз.	Виявлення тенденцій формування доходів, факторів зростання доходів, планування діяльності
Аналіз витрат	– аналіз складу та структури; – факторний аналіз.	Виявлення тенденцій формування витрат, факторів зменшення витрат, планування діяльності
Оцінка прибутковості	Показники рентабельності: – рентабельність страхової послуги; – рентабельність страхової справи; – рентабельність активів; – рентабельність продаж; – рентабельність інвестиційної діяльності та інші.	Виявлення ефективності використання ресурсів, здійснення різних видів діяльності, виявлення «вузьких» місць та прийняття відповідних рішень
	Аналіз фінансових результатів – оцінка динаміки та приросту: – валового прибутку; – прибутку до оподаткування; – чистого прибутку.	Виявлення тенденцій розвитку результативних показників, закономірностей діяльності

Джерело: доповнено авторами за джерелами [3; 5–6]

Загальна модель оцінки прибутковості страхової компанії наведена в таблиці 1. Вона яка являє собою послідовність етапів оцінки основних показників діяльності страхової компанії з метою створення бази даних для прийняття ефективних стратегічних та тактичних управлінських рішень.

В основу моделі покладено певний об'єкт – результати діяльності компанії, які можна представити в абсолютному та відносному вимірі. Дані результати формуються від основної (страхової) та інших видів діяльності компанії, тому, логічно оцінку прибутковості варто починати з аналізу тих показників, які характеризуються страховика як суб'єкта страхового ринку та за якими подається спеціалізована страхова звітність. На наступних етапах передбачається класичний аналіз усіх складових результату діяльності суб'єкта.

Оцінку прибутковості страховика доречно проводити за двома напрямками:

1) характеристика показників, які наведені у Звіті про прибутки та збитки;

2) аналіз відносних показників, в основі яких лежить саме прибуток.

В якості інформаційної бази для проведення оцінки прибутковості використовується Форма № 1 «Звіт про

фінансовий стан», Форму № 2 «Звіт про результати діяльності». Ці форми фінансової звітності, структура яких та трактування основних статей визначена Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», містять інформацію про активи, зобов'язання, власний капітал наростаючим підсумком, доходи, витрати, результати діяльності (прибуток чи збиток) страховика за звітний період.

Висновки. Таким чином, представлена модель дозволяє провести послідовний аналіз усіх складових прибутку страховика, результати якого стануть достовірною базою для прийняття ефективних управлінських рішень керівництвом компанії. Саме управління лежить сьогодні в основі прогресивного розвитку компанії. Його застосування на усіх етапах діяльності компанії дозволяє забезпечити бізнес від ризиків, з якими стикаються страховики у своїй діяльності. Управління має бути системним і враховувати позитивну практику застосування різного роду інструментів. Для цього, важливо систематизувати результати реалізації певних управлінських рішень, проводити їх своєчасне корегування, залежно від ситуації на страховому ринку в цілому і кожній окремій компанії зокрема.

Бібліографічний список:

1. Балицька М.В. Основні принципи та механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації. *Інвестиції: практика до досвід.* 2016. № 19. С. 61–64.
2. Богрiнoвцeвa Л.М., Чaмop Г.С. Нaпpямкu вдoскoнaлeння фiнaнcoвoї cтiйкocтi cтpaxoвux кoмпaнiй Укpаїни. *Збiрник нaукoвux пpacь Унiвepcитeтy дepжaвнoї фiскaльнoї cлужбu Укpаїни.* 2019. № 2. С. 20–32.
3. Кaчулa С.В., Лiс'як Л.В., Л'яшeвcький Я.О. Aнaлiз фopмyвaння дoхoду i poзпoдiлу пpибyтку cтpaxoвux кoмпaнiй (нa пpиклaдi aкцioнepнoї кoмпaнiї «Cтpaxoвa гpупa «TAC»). *Agpocvit.* 2021. № 1-2. С. 12–19. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.1-2.12>
4. Сeмeнчa I.Є. Мeтoдикa oцiнки cтaнy упpавлiння фiнaнcoвo-eкoнoмiчними peзyльтaтaми дiяльнocтi cтpaxoвoї кoмпaнiї. *Екoнoмiкa тa cycпiльcтвo.* 2022. Випycк 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1116/1074> (дaтa звepнeння: 05.12.2023).
5. Шaпoвaл Л.П., Кyдлaй К.Д. Oцiнкa peнтaбeльнocтi дiяльнocтi cтpaxoвux кoмпaнiй. *Нaуковий вiсник Хepcoнcькoгo дepжaвнoгo унiвepcитeтy. Сepiя : Екoнoмiчнi нaуки.* 2020. Випycк 38. С. 81–86.
6. Шинкaрeнкo O.М., Бpазiлiй Н.М. Мeтoдичнi aспeкти aнaлiзу фiнaнcoвux peзyльтaтiв cтpaxoвux кoмпaнiй. *Нaуковi пpacь Кiрoвoгpaдcькoгo нaцioнaльнoгo тexнiчoгo унiвepcитeтy. Екoнoмiчнi нaуки.* 2015. Випycк 28. С. 164–173.

References:

1. Balytska M. V. (2016) Osnovni pryntsypy ta mekhanizm upravlinnia finansovoiu stiikistiu strakhovoi orhanizatsii [The main principles and mechanism of managing the financial stability of the insurance organization]. *Investytsii: praktyka do dosvid – Investments: practice to experience*, no. 19, pp. 61–64.
2. Bohrinovtseva L. M., Chamor H. S. (2019) Napriamky vdoskonalennia finansovoi stiikosti strakhovykh kompanii Ukrainy [Directions for improving the financial stability of insurance companies of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the State Fiscal Service University of Ukraine*, no. 2, pp. 20–32.
3. Kachula S. V., Lysiak L. V., Liashevskiy Ya. O. (2021) Analiz formuvannia dokhodu i rozpodilu prybutku strakhovykh kompanii (na prykladi aktsionernoi kompanii "Strakhova hrupa "TAS") [Analysis of the formation of income and profit distribution of insurance companies (on the example of the joint-stock company "Insurance group "TAS")]. *Ahrosvit – Agroworld*, no. 1-2, pp. 12–19.
4. Semencha I. Ye. (2022) Metodyka otsinky stanu upravlinnia finansovo-ekonomichnymy rezultatamy diialnosti strakhovoi kompanii [Methodology for assessing the state of management of the financial and economic results of the insurance company]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 35. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1116/1074> (accessed December 5, 2023).
5. Shapoval L. P., Kudlai K. D. (2020) Otsinka rentabelnosti diialnosti strakhovykh kompanii [Evaluation of profitability of insurance companies]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic sciences*, vol. 38, pp. 81–86.
6. Shynkarenko O. M., Brazilii N. M. (2015) Metodychni aspekty analizu finansovykh rezultativ strakhovykh kompanii [Methodological aspects of the analysis of financial results of insurance companies]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic sciences*, vol. 28, pp. 164–173.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2023